«АЛМАТЫ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» АҚ
https://atu.edu.kz/

Факультет «Ақпараттық технологиялар»
Кафедра «Компьютерлік инженерия»

Курстың атауы: «Ғылыми зерттеулердің негіздері»

Зиятбекова Гулзат Зиятбеккызы – PhD, қауымдастырылған профессор
g.ziyatbekova@atu.edu.kz

ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК ЖӘНЕ ОНЫ ҚОРҒАУ ЗАҢНАМАСЫ

Дәріс-15

ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

ДӘРІС ЖОСПАРЫ

01

Зияткерлік меншік түсінігі

Азаматтық құқықтағы орны, нематериалдық игіліктер және құқықтық табиғаты.

01 БӨЛІМ

02

Басты сипаттамалары

Айрықша құқық, аумақтық шектелу, мерзімділік және жеке мүліктік емес құқықтар.

02 БӨЛІМ

03

Объектілер мен құқық түрлері

Авторлық құқық, өнеркәсіптік меншік институттары және дараландыру құралдары.

03 БӨЛІМ

04

Қазақстан заңнамасы мен қорғау тәртібі

Ұлттық заңнама жүйесі, халықаралық конвенциялар, тіркеу сатылары мен соттық қорғау.

04 БӨЛІМ

НЕГІЗ

ҚҰҚЫҚТЫҚ ТАБИҒАТЫ

ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК АДАМ АҚЫЛ-ОЙЫНЫҢ ЖЕМІСІН ҚОРҒАЙДЫ

Бұл — адамның шығармашылық және ғылыми қызмет нәтижелеріне, сондай-ақ азаматтық айналымға қатысушыларды, тауарлар мен қызметтерді дараландыру құралдарына берілетін заңды құқықтар жүйесі. Қорғау нысаны — физикалық зат емес, оның мазмұнын құрайтын шығармашылық шешім.

Шығармашылық туындылар

Ән, әдеби мәтін, бағдарлама коды, ғылыми зерттеу.

Өндірістік шешімдер

Өнертапқыштық құрылғы, өнеркәсіптік үлгі, тауар белгісі мен бренд.

АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ОРНЫ

ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК ТҮСІНІГІ

Зияткерлік меншік — адамның интеллектуалдық, шығармашылық қызметінің нематериалдық нәтижелеріне берілетін айрықша құқықтар жиынтығы.

МАТЕРИАЛДЫҚ ЗАТ	Физикалық шекарасы бар; бір мезгілде тек бір тұлғаның нақты иелігінде болады және пайдалану кезінде тозады.
ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ НӘТИЖЕ	Нематериалдық игілік; миллиондаған адам бір уақытта физикалық жоғалтусыз пайдалана алады, бірақ құқықтық қорғауды талап етеді.
АЗАМАТТЫҚ КОДЕКС	Ерекше бөлімінде зияткерлік меншікке арнайы бөлім арналған; авторлық құқықтан бастап өнертабыстар мен тауар белгілеріне дейінгі

НОРМА

Заттық құқық пен зияткерлік меншік құқығы қатар өмір сүреді, бірақ бір-біріне тәуелді емес.

Материалдық тасығышқа иелік ету оның ішіндегі интеллектуалдық туындыға меншік құқығын автоматты түрде бермейді.

ФУНДАМЕНТАЛДЫ ЕКІ ТҰҒЫР

БАСТЫ СИПАТТАМАЛАР: НЕМАТЕРИАЛДЫЛЫҚ ЖӘНЕ АЙРЫҚША ҚҰҚЫҚ

Нематериалдылық

Нәтиже затқа емес, идеялық мазмұнға байланысты

Туынды немесе техникалық шешім кез келген материалдық тасығышта (флешка, қағаз, сервер) көрініс табуы мүмкін, бірақ оның құқықтық болмысы тасығыштан дербес өмір сүреді.

Айрықша құқық

Иесі басқаларға пайдалануға тыйым сала алады

Құқық иеленушісі объектіні өзі пайдалануға және өзге тұлғаларға рұқсат беруге немесе рұқсатсыз кез келген коммерциялық пайдалануға тосқауыл қоюға заңды монополияға ие.

Классикалық заңгерлік мысал: Кітап дүкенінен романның баспа данасын сатып алған оқырман қағаз кітаптың иесі атанады, бірақ шығарманың авторына тиесілі авторлық құқықтарды (көбейту, киноға бейімдеу, қайта сату) иеленбейді.

ҚҰҚЫҚТЫҚ ТӘРТІПТІҢ ӨЗГЕ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

ТАҒЫ ҮШ СИПАТТАМА: АУМАҚТЫЛЫҚ, МЕРЗІМДІЛІК, ЖЕКЕ СИПАТ

01

Аумақтылық

МЕМЛЕКЕТ ШЕКАРАСЫ

Құқықтық қорғау нақты бір мемлекеттің аумағында ғана әрекет етеді. Қазақстанда берілген патент өзге елде халықаралық келісімдер немесе ұлттық тіркеу болмаса, автоматты түрде қорғалмайды.

02

Мерзімділік

УАҚЫТПЕН ШЕКТЕЛУІ

Айрықша мүліктік құқықтар мәңгілік емес. Заңмен белгіленген мерзім өткен соң (мысалы, автор қайтыс болғаннан кейін 70 жыл немесе патенттің 20 жылы) туынды қоғамдық игілікке өтеді.

03
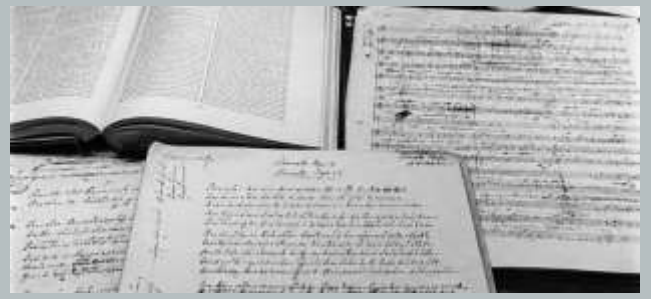
Жеке сипат

МҮЛІКТІК ЕМЕС ҚҰҚЫҚТАР

Авторлық құқық, есім құқығы, туындының қолсұғылмаушылығы автордың тұлғасымен мәңгілікке байланысты. Оларды сатуға, беруге немесе олардан бас тартуға заң бойынша жол берілмейді.

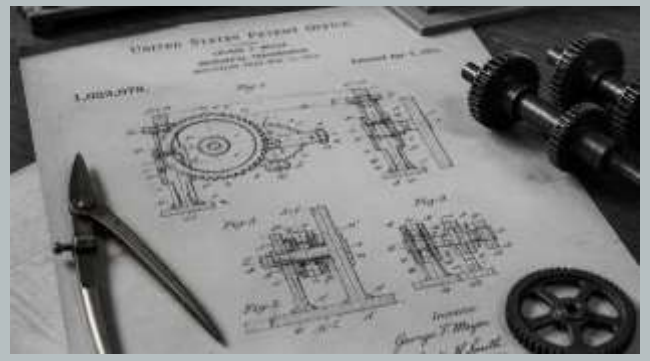
ЖІКТЕЛУ ЖҮЙЕСІ

ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК ОБЪЕКТІЛЕРІ

Авторлық және сабақтас құқықтар

Әдеби, ғылыми, көркемөнер туындылары, музыка, компьютерлік бағдарламалар және дерекқорлар.

Өнеркәсіптік меншік

Өнертабыстар (жаңа техникалық шешімдер), пайдалы модельдер және бұйымның сыртқы пішіні — өнеркәсіптік үлгілер.

Дараландыру құралдары

Тауар белгілері, қызмет көрсету белгілері, фирмалық атаулар және тауар шығарылған жердің атаулары.

МАҢЫЗДЫ ҚАҒИДАТ

Әрбір топ өз алдына бөлек құқықтық режімге бағынады: бірі жасалу фактісі бойынша қорғалса, екіншісі мемлекеттік сараптама мен тіркеуді қажет етеді.

САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ

АВТОРЛЫҚ ҚҰҚЫҚ ПЕН ӨНЕРКӘСІПТІК МЕНШІКТІҢ АЙЫРМАШЫЛЫҒЫ

Салыстыру белгісі	Авторлық құқық	Өнеркәсіптік меншік
Негізгі объектілер	Кітаптар, ғылыми еңбектер, өнер туындылары, бағдарламалық қамтылым	Өнертабыстар, пайдалы модельдер, өнеркәсіптік үлгілер, тауар белгілері
Құқықтың пайда болуы	Туынды объективті түрде жасалған сәттен бастап пайда болады; міндетті тіркеу талап етілмейді	Тек мемлекеттік тіркеуден кейін, ресми патент немесе куәлік алған күннен бастап пайда болады
Қорғау объектісі	Туындының сыртқы көрініс пішіні (идеяның өзі қорғалмайды, оның өрнектелуі қорғалады)	Шешімнің мәні мен техникалық мазмұны (жаңа әдіс, құрылым немесе технология)
Қорғау мерзімі	Автордың бүкіл өмірі бойы және ол қайтыс болғаннан кейін 70 жыл	Шектеулі мерзім: өнертабыс — 20 жыл, тауар белгісі — 10 жыл (ұзарту құқығымен)

САЛЫСТЫРУ КЕСТЕСІ · Құқықтық қорғау режимдерінің туындау шарты мен қолданылу мерзімі бойынша аражігі

НОРМАТИВТІК-ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗДЕР

ҚАЗАҚСТАН ЗАҢНАМАСЫНЫҢ ЖҮЙЕСІ

ҚР Конституциясы

Шығармашылық еркіндігі мен меншік құқығының жоғары конституциялық кепілдіктері.

Халықаралық конвенциялар

ДЗҰ жүйесі: Париж және Берн конвенциялары, ТРИПС келісімі, Мадрид жүйесі.

ҚР Азаматтық кодексі

Зияткерлік меншік құқығының жалпы ережелері мен базалық қағидаттары.

Арнайы салалық заңдар

Авторлық құқық, Патент заңы, Тауар белгілері және Селекциялық жетістіктер туралы заңдар.

Қазақстан — Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының (ДЗҰ) толыққанды мүшесі.

ҚОРҒАУ ОРГАНДАРЫ МЕН ТІРКЕУ ТӘРТІБІ

Уәкілетті мемлекеттік орган

ҚР Әділет министрлігі зияткерлік меншік саласындағы мемлекеттік саясатты қалыптастырады және бақылауды жүзеге асырады.

Ұлттық сараптама институты

Ұлттық зияткерлік меншік институты (Qazpatent) өтінімдерді қабылдайды, мемлекеттік сараптама жүргізеді және тізілімдерді жүргізеді.

01

Өтінім беру

Құжаттар пакетін, сипаттама мен формулаларды сараптама ұйымына ресми жолдау.

02

Формальды сараптама

Құжаттардың толықтығын және белгіленген заңдық талаптарға сәйкестігін бастапқы тексеру.

03

Мәндік сараптама

Өнертапқыштық деңгейді, жаңалықты және өнеркәсіптік қолдану мүмкіндігін тексеру.

04

Мемлекеттік тіркеу

Мемлекеттік тізілімге енгізу және қорғау құжатын (патент немесе куәлік) ресми табыстау.

Бұзылған құқықтарды қорғау: азаматтық-құқықтық (сот арқылы залалды өндіру), әкімшілік және қылмыстық жауапкершілік арқылы іске асады.